

2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනතේ අතිශය වැදගත් ලක්ෂණ

සමාගම් නීති උපදේශක කොමිසමේ සාමාජික වරලත් ගණකාධිකාරී හා වරලත් කළමනාකරණ ගණකාධිකාරී නිහාල් ශ්‍රී අමරසේකර විසිනි

2006 මැයි 19 වන දින ගැසට් කරන ලද නව සමාගම් පනත කෙටුම්පත 2006 ඔක්තෝබර් 20 දින පාර්ලිමේන්තුව විසින් ද්විපාර්ශවික පදනමක් මත ඒකමතිකව සම්මත කරන ලදුව, ගරු කථානායකතුමා විසින් 2007 මාර්තු 20 වන දින සහතික කරනු ලැබ, ගරු අමාත්‍යවරයා විසින් 2007 අප්‍රේල් 20 දින අංක 1493/20 දරණ අතිවිශේෂ ගැසට් පත්‍රයෙහි පළකරන ලද නියෝගය ප්‍රකාර, 2007 මැයි 3 දින 2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනත ක්‍රියාත්මක වීම ආරම්භ විය.

මෙලෙසින් 2006 මැයි 19 වන දින, එනම් මීට මාස 10 ක් තරම් පෙර දිනක ගැසට් කරනු ලැබුවා වූද, පාර්ලිමේන්තුව විසින් 2006 ඔක්තෝබර් 20 වන දින, එනම් මීට මාස 5 ට පමණ ඇත දිනක දී සම්මත කරනු ලැබුවා වූද සමාගම් පනත කෙටුම්පත ඉතා දිගු කාලයක් මහජන පරීක්ෂාවට ප්‍රාග්ධ නිකුත් විය.

1982 අංක 17 දරණ පැරණි සමාගම් පනත පදනම් වී තිබුණේ එක්සත් රාජධානියේ 1948 සමාගම් පනත අනුවය. එබැවින් ජාත්‍යන්තර වෙළඳාම සහ වාණිජ්‍යය පිළිබඳ බහු-ආංශික ගෝලීය ප්‍රවණතාවලට අනුව, පවත්නා සමාගම් නීති 'යටත් විජිත' ස්වරූපයක් ගන්නා අතර වර්තමානයට අවුරුදු 60 කට ආසන්න කාලයකින් ආපස්සට ගිය එකකි ! මේ අනුව, පවත්නා 'ජාත්‍යන්තර නීතියට' කාලානුරූපව අළුත් නීතියක් පැනවීමේ අවශ්‍යතාවය මතු වී තිබේ. පහත සඳහන් වනුයේ, පනතේ අදාළ වගන්ති වලට යොමු කරමින් නව නීති සංග්‍රහයෙහි දක්නට ලැබෙන අතිශය වැදගත් ලක්ෂණ සමහරකි.

සමාගම් වර්ග

පනතේ 4 වන, 5 වන, 6 වන හා 7 වන වගන්ති සමඟ කියවිය යුතු 3 වන වගන්තියට අනුව, සමාගමක් "සීමාසහිත සමාගමක්" හෝ "සීමාරහිත සමාගමක්" හෝ "ඇපයෙන් සීමිත" සමාගමක් ලෙස සංස්ථාපනය කරනු ලැබිය හැකිය. නිල ලැයිස්තුගත සමාගමකට එය නිල ලැයිස්තුගත නොකළ සමාගමකින් වෙනස්ව හඳුනාගත හැකි වනු පිණිස, එහි අගින් සිංහලෙන් නම් "පොදු" යන වචනය හෝ ඉංග්‍රීසියෙන් නම් 'PLC' යන කෙටි යෙදුම යෙදිය හැකිය.

ව්‍යවසායකයන්ගේ පවුල්වල ජීවිකාව සඳහා අවශ්‍ය පවුල්වල පෞද්ගලික වත්කම් ආරක්ෂා කරමින්, ව්‍යාපාරවලට අවතීර්ණය වන කුඩා සහ මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ ව්‍යවසායකයන්ට සිදුවන අවදානම සීමාකර ගැනීමට හැකිවන පරිදි 'තනි පුද්ගල කොටස් හිමි සමාගම්' ඇති කරමින් පනතේ 4(2) වගන්තියෙන් අළුත් සංකල්පයක් හඳුන්වා දී තිබේ.

එසේම, ආණ්ඩුව සඳහා භාරකරුවන් ලෙස එවකට සිටින රාජ්‍ය නිලධාරීන් කොටස් හිමියන් ලෙස පත්කරමින් අවම වශයෙන් කොටස් හිමියන් 7 දෙනෙකු සිටිය යුතු බවට වූ පවිත්‍රතා අවශ්‍යතාවය ඉවත දමමින් රජයට අයිතිය දැරිය හැකි වන පරිදි තනි කොටස් හිමි සමාගමක් සංස්ථාගත කිරීම පිණිස භාණ්ඩාගාරයේ ලේකම්වරයාට ඒ වගන්තියෙන් බලය දීමට සිදුකර ඇත.

තවද, "1987 අංක 23 දරණ රාජ්‍ය සංස්ථා හෝ ආණ්ඩුවට අයත් ව්‍යාපාර ආයතන පොදු සමාගම් බවට පරිවර්තනය කිරීමේ පනත" යටතේ යම් රාජ්‍ය සංස්ථාවක් පොදු සමාගමක් බවට පරිවර්තනය කරන විට, දැනට පවත්නා සමාගම් නීතියේ විධිවිධානවලට පටහැනි ලෙස ඒ සංස්ථාවේ කොටස් ප්‍රාග්ධනයේ සම්පූර්ණ භාණ්ඩාගාරයේ ලේකම් වෙත පැවරේ.

ආණ්ඩුවේ අයිතිවාසිකම්

ආණ්ඩුව වෙනුවෙන් තනි කොටස් හිමි සමාගමක් සංස්ථාගත කිරීම පිණිස භාණ්ඩාගාරයේ ලේකම්ට 4(2) වන වගන්තියෙන් බලය දෙන අතරම 139 වන වගන්තියෙන්, ආණ්ඩුව වෙනුවෙන් භාණ්ඩාගාරයේ ලේකම් විසින් දරනු ලබන සමාගමක කොටස් ධාරිතාවෙන් සෑම 10% ක් හෝ ඉන් කොටසක් සඳහා තමාගේ ප්‍රතිසුක්තයා ලෙස වෙනත් තැනැත්තකු පත්කිරීමට ද එකම අවස්ථාවේදී කොටස් හිමියන්ගේ රැස්වීම්වලට සහභාගී වීම පිණිස, භාණ්ඩාගාරයේ ලේකම් ආණ්ඩුව වෙනුවෙන් සමාගමක 'ස්වර්ණමය කොටස්' දරන්නකු වූ විට තමාගේ ප්‍රතිසුක්තයන් වශයෙන් වෙනත් තැනැත්තන් 3 දෙනෙකු ද පත්කිරීම සඳහා හිමිකම් ලැබා දෙයි.

144 වන වගන්තියට අනුව, සමාගමේ ව්‍යවස්ථාවලියට යටත්ව, සමාගමක ඡන්දය දීමට හිමිකම් ඇති කොටස් හිමියන්ගෙන් 85% ට නොඅඩු සංඛ්‍යාවක් විසින් අත්සන් කරන ලද යෝජනා සම්මතයකින්, සමාගමේ වාර්ෂික මහා සභා රැස්වීම නොපැවැත්වීම සහ එහි දී කළයුතු බවට නියමිත සියලු දේ යෝජනා සම්මතය මගින් ඉටු කිරීමට යේදුනු බව ඇතුළු, කොටස් හිමියන්ගේ රැස්වීමකදී තීරණය කළ යුතු බවට පනතින් හෝ ව්‍යවස්ථාවලියෙන් නියමිත කාරණාවක් මත ලිඛිත යෝජනා සම්මතයක් අනුමත කර ගැනීමට සමාගමට හැකි වන්නේය.

එසේ වුවද භාණ්ඩාගාරයේ ලේකම්වරයා සමාගමක කොටස් දරන්නකු වන අවස්ථාවක, 144 වන වගන්තියෙහි සඳහන් කරන ලද එවැනි යම් යෝජනා සම්මතයක්, ඒ යෝජනා සම්මතයට පක්ෂව භාණ්ඩාගාරයේ ලේකම්වරයාගේ ලිඛිත අනුමතිය ලබා නොගතහොත් වලංගු නොවන්නේ ය.

පරමාර්ථ සහ ව්‍යවස්ථාවලිය

13 වන වගන්තිය පරිදි, සමාගමක සාංගමික ව්‍යවස්ථාවලියෙන්, සමාගමේ පරමාර්ථ, කොටස් හිමියන්ගේ අයිතිවාසිකම් හා බැඳීම් සහ එහි කළමනාකරණය හා පරිපාලනය සඳහා විධිවිධාන සැලැස්විය හැකිය. 13 වන, 14 වන හා 15 වන වගන්ති සමඟ කියවිය යුතු පරිදි, සුදුසු ලෙස යොදාගත හැකි සහ සංශෝධනය කරගත හැකි ආදර්ශ ව්‍යවස්ථාවලියක් පළමුවන උපලේඛනයෙහි දක්වේ.

ව්‍යවස්ථාවලියෙහි පරමාර්ථ දක්වා ඇති අවස්ථාවක ව්‍යාපාර කටයුතු ඉන් බැහැර නොවීම පිණිස සීමාකිරීම් 17 වන වගන්තියෙන් නියම කෙරෙන අතර 33 වන වගන්තියෙන්, ස්වකීය පරමාර්ථ ව්‍යවස්ථාවලියෙහි දක්වන ලෙස 'ඇපයෙන් සීමිත සමාගමකට' නියම කරනු ලැබේ.

කොටස් සඳහා දායක වන ලෙස පොදු ජනතාවගෙන් ඉල්ලා සිටීමේ දී හතර වන උපලේඛනය සමඟ කියවිය යුතු 37 වන වගන්තියෙන්, ව්‍යාපාරික කටයුතු ආරම්භ වන දිනයේ සිට අවුරුදු 5 ක කාලය තුළදී සමාගම විසින් කරගෙන යනු ලබන ව්‍යාපාරය සංස්ථාපනයෙහි නිශ්චිතව සඳහන් කළ යුතු බවට නියම කෙරේ.

"ප්‍රධාන ගනුදෙනුවක්" යනු කුමක්දැයි විග්‍රහ කෙරෙන 185 වන වගන්තියට අනුව, කොටස් හිමියන්ගේ විශේෂ යෝජනා සම්මතයක් මගින් අනුමත කර ඇත්තේ නම් මිස, සමාගමකට එහි ව්‍යාපාරික කටයුතුවල ස්වභාවය සාරානුකූලව වෙනස් කළ හැකි නොවේ.

ආයෝජන මණ්ඩලය, විනිමය පාලක ආදීන් විසින්, අවශ්‍ය කෙරෙන පරිදි සීමිත පරමාර්ථ තිබිය යුතු බවට සමාගම්වලට නියම කරනු ලැබිය හැකිය.

පූර්ව-සංස්ථාගත කිරීමේ ගිවිසුම්

23 වන, 24 වන සහ 25 වන ව්‍යවස්ථාවලින් 'පූර්ව-සංස්ථාගත කිරීමේ ගිවිසුම්වලට' අදාළව කටයුතු කිරීම සඳහා විධිවිධාන සලස්වනු ලැබේ. එනම්, සමාගමක් සංස්ථාගත කිරීමට පෙර ඒ සමාගම වෙනුවෙන් යම් තැනැත්තකු විසින් ඇතුළත් වන ගිවිසුමක් ඒ සමාගමේ නමින් ස්ථිර කරනු ලැබිය යුතුය.

ව්‍යාපෘතියක් සඳහා ආයෝජන මණ්ඩලය විසින් අනුමතිය දීමෙන් අනතුරුව, සමාගමක ව්‍යවස්ථාවලිය ආයෝජන මණ්ඩලය විසින් අනුමත කිසිමෙන් පසුව පමණක් ආයෝජන මණ්ඩල සමාගමක් විශේෂිතවම සංස්ථාගත කිරීමට යෙදෙන බැවින් සහ එය ප්‍රවර්ධනයෙහි ලා ප්‍රවර්ධකයන් විසින් පූර්ව සංස්ථාගත කිරීමේ ගිවිසුම්වලට සහ වැඩපිළිවෙලවලට ඇතුළත්ව තිබිය හැකි බැවින් එවැනි විධිවිධාන ප්‍රායෝගිකවම අවශ්‍ය ය.

ප්‍රධාන ගනුදෙනු

185 වන වගන්තියට අනුව, විශේෂ යෝජනා සම්මතයක් මගින් අනුමත කර නැත්නම් හෝ සමාගම සංස්ථාගත කරන අවදියේ දී එහි ව්‍යවස්ථාවලිය මගින් ඇතුළත් වීමට ප්‍රකාශිතවම බලය දී නැත්නම් හෝ සමාගමක් කිසිදු ප්‍රධාන ගනුදෙනුවකට ඇතුළත් නොවිය යුතුය.

ප්‍රධාන ගනුදෙනුවක් යනු කුමක් දැයි මෙලෙස විග්‍රහ කර ඇත :- (අ) අත්කර ගැනීමට පෙර සමාගමේ වත්කම්වල වටිනාකමින් 50% ට වැඩි වටිනාකමකින් යුත් වත්කම් අත්කර ගැනීම, (ආ) සමාගමේ වත්කම්වලින් 50% ට වැඩි වත්කම් බැහැර කිරීම, (ඇ) අත්කර ගැනීමට පෙර සමාගමේ වත්කම්වල වටිනාකමින් 50% ට වැඩි වටිනාකමකින් යුත් අයිතිවාසිකම් හෝ සම්බන්ධතා අත්කර ගැනීම හෝ බැඳීම් හෝ වගකීම්වලට බැඳීම, (ඈ) සමාගමේ ව්‍යාපාර කටයුතුවල ස්වභාවය සාරානුකූලව වෙනස් කිරීමේ බලපෑම ඇති ගනුදෙනු.

එසේ වුවද මෙයින් සමාගමේ දේපළ සියල්ලම හෝ ඉන් කොටසක් අරභයා අස්ථිර බැඳීමක් දීමෙන් සමාගමක් වලක්වාලීම නොකරන අතර, සමාගමක දේපළ භාරගන්නකු, අද්මිනිස්ත්‍රාසිකරුවකු හෝ ඇවරකරුවකු විසින් ඇතුළත් වන ලද ගනුදෙනු ද බැහැර කරනු ලැබේ.

ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධන

49 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව වෙනස් වෙනස් අයිතිවාසිකම් ද සමඟ වෙනස් වෙනස් පංතිවල කොටස් නිකුත් කළ හැකි අතර එවැනි අයිතිවාසිකම්වල වෙනස් කිරීමේ 99 වන වගන්තියේ විධිවිධානවලට යටත් වේ. එසේ වුවද කෙටසක් සඳහා නාමික හෝ සමක වටිනාකමක් නොතිබිය යුතුය. අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් තීරණය කරනු ලබන පරිදි, මුදලින් හෝ අන්‍යාකාරකයකින් වූ ප්‍රතිෂ්ඨාවක් සඳහා කොටස් නිකුත් කළ හැකිය.

නිදසුනක් ලෙස ආරම්භයේදී සමාගමක් විසින් ස්වකීය කොටස් කිසියම් එක්තරා මිලකට නිකුත් කරනු ලැබිය හැකි අතර ඉන්පසු ඉහළ මිලකට, එනම්, වර්තමාන නියමයන් අනුව 'අධි මිලකට' විකුණනු ලැබිය හැකිය. එසේ වුවද 58 වන වගන්තිය පරිදි, ලැබුණු හෝ ලැබීමට ඇති සහ සමාගමට ගෙවන ලද මුදල්වල එකතුව සමාගමේ "ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය" වේ.

කොටස් නිකුත් කිරීම මත 'අධිමිල' සඳහා 'කොටස් අධිමිල ගිණුම', ලෙස ගිණුම් තැබීම අනවශ්‍ය කර ඇත. 'අධිමිල' වූ කලී වෙනස් වෙනස් ඇතුල්වීමේ ලක්ෂ්‍යයන්හිදී කොටස් හිමියන් අතර සමාන කිරීමේ සාධකය වේ.

දූතට පවා කොටසක වටිනාකම ගණනය කරනු ලබන්නේ, එහි නාමික හෝ සමක වටිනාකම පිළිබඳව කිසිදු තැකීමක් නොමැතිව, 'ශුද්ධ වත්කම් අගය' හෝ 'ඉපැයුම් විභව වටිනාකම' හෝ 'වෙළඳ පොල අගය' අනුවය.

'කොටස් කළ ප්‍රාග්ධනය' ස්ථිර තත්වයෙන් තබා ගනිමින්, කොටස් අතුරු බෙදීමේ වත්මන් පිළිවෙතට සමානව, වෙළඳපොලෙහි කොටස් පිළිබඳ වඩා විශාල ධාරිතාවක් සහ වඩා වැඩි සංවලතාවක් තබා ගැනීම පිණිස කොටස් බණ්ඩනය කළ හැකිය.

අනුදත් කොටස් ප්‍රාග්ධනය සහ නිකුත් කළ කොටස් ප්‍රාග්ධනය අතර 1982 අංක 17 දරණ සමාගම් පනතින් පවා දූතටමත් සුවිශේෂී වෙනස් වීමක් නිශ්චිතව සඳහන් කර සහ පෙන්නුම් කර නැතත්, සංස්ථාපත්‍රයේ නිශ්චිතව දක්වමින් සහ ව්‍යවස්ථාවලියෙහි තත් කාරණය සඳහා විධිවිධාන සලස්වමින්, එම පිළිවෙත සම්ප්‍රදාය විසින් ගොඩනගා ඇත. එලෙසම, අභිලාශය එයම නම්, අළුත් පනත යටතේ ව්‍යවස්ථාවලියෙහි එවන් පිළිවෙතක් සඳහා සහ ඊට කළයුතු වෙනස්කම් පිළිබඳව විධිවිධාන සැලැස්විය හැකිය.

ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය

නව ක්‍රමය අනුව, 57 වන වගන්තියෙහි විග්‍රහ කර ඇති පරිදි ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය කෙරෙහි නිරතුරුවම අනුකූලතාවය දක්වමින් සමාගමේ ණය ගෙවීමේ හැකියාව සම්බන්ධයෙන් අවදියෙන් හා දැනුවත්ව සිටින ලෙස සමාගමක අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලයට නියම කර ඇත. ඒ සඳහා කොන්දේසි 2 ක් නියම කර තිබේ, එනම් :- (i) සමාගමක සාමාන්‍ය ව්‍යාපාරික ක්‍රියාවලියේදී ගෙවීමට සිදුවන ණයතුරුස් ගෙවීමට ඊට හැකියාව තිබෙන බව සහ (ii) සමාගමේ වත්කම්වල වටිනාකම සහ එහි වගකීම්වල වටිනාකමට සහ එහි ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයට වැඩි බවය. එනම්, එහි වෙනස සමාගමේ "සංචිතය" වේ.

වත්කම්වල සහ වගකීම්වල වටිනාකම් ගණනය කිරීමේ දී සාධාරණ වටිනාකමක් හෝ තක්සේරුවක් සැලකිල්ලට ගත හැකිය.

151 වන වගන්තියට අනුව සම්පාදනය කරන ලද මෑතකම වූ මූල්‍ය ප්‍රකාශන සැලකිල්ලට ගනිමින් සමාගමක් ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය ඉටුකර ඇත්දැයි අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් තීරණය කිරීම අවශ්‍ය කෙරේ. තවද, එවැනි මූල්‍ය ප්‍රකාශන පනතේ නියමයන්ට අනුකූල විය යුතු බවට 150 වන වගන්තියෙන් නියම කර ඇත.

මේ නිසා, 2007 අප්‍රේල් 1 වන දිනෙන් ආරම්භ වන මුදල් වර්ෂය තුළදී 2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනත ක්‍රියාත්මක වූ විට 151 වන වගන්තියට අනුකූලව සම්පාදනය කළ මෑතකම වූ මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලට 57 වන වගන්තියෙන් කර ඇති යොමු කිරීම, 2007 මාර්තු 31 වන දායින් අවසන්වන වර්ෂය සඳහා වූ මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලට කර ඇති යොමු කිරීමකි.

එසේ වුවද 98 වන වගන්තියේ කාර්ය සඳහා 'ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය' ගණනය කිරීමේදී, තමන්ගේම කොටස් මිලදී ගැනීමේ බැඳීමකින් සමාගම නිදහස් කිරීමේ ආඥාවක් ඉල්ලා සිටිමින් සමාගමක් විසින් අධිකරණයක් වෙත ඉල්ලීමක් කර ඇති අවස්ථාවක, තමාගේම කොටස් මිලදී ගැනීමෙන් පසු, ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය ඉටු කිරීමට සමාගමට නොහැක්කේද යන වග පරීක්ෂණය කිරීමෙහි ලා සමාගමක ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ගණන් නොගත යුතුය.

ලාභාංශ

දැනට පවත්නා පිළිවෙත පරිදීම, 60 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව, සමාගමක ලාභයෙන් ලාභාංශ බෙදා දෙනු ලැබිය හැකිය. එසේ වුවද එය අදාළ වන ගිණුම් සම්මතන්ට යටත් විය යුතුය. ලාභාංශ එසේ බෙදා දීම මුදලින් විය හැකිය, නැතහොත් ඇතැම් අවස්ථාවල 'සහතික ලාභාංශයක්' විය හැකිය. එනම්, සමාගමක් විසින් වෙනත් සමාගමක දරනු ලබන කොටස් ලාභාංශ ලෙස කොටස් හිමියන් වෙත බෙදා හරිනු ලැබිය හැකිය.

ලාභාංශ වශයෙන් කොටස් හිමියන් වෙත සමාගමක ලාභ මුදලින් බෙදා හැරීම නොකර එය සමාගමෙහි රඳවා තබා ගැනීමට අවශ්‍යවූ අවස්ථාවක, එම ලාභ ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයට එකතු කිරීම මගින් සහ සාමාන්‍යයෙන් "ප්‍රසාද කොටස්" යනුවෙන් සඳහන් කරනු ලබන අතිරේක කොටස් සිය කොටස් හිමියන් වෙත නිකුත් කිරීම මගින් ඒ ලාභ "අරමුදල්කරණය" කළ හැකිය. එහෙත් ඇත්ත වශයෙන්ම, "නොමිලයේ දෙන තැන්ගත්" නැත. මක්නිසාද යත්, ලාභ සඳහා කොටස් හිමියන්ට ඇති අයිතිය හා හිමිකම හෝ සංචිත ලෙස රඳවාගත් ලාභ, කොටස් හිමියකු කැමැත්තේ නම්, මුදල් ලබාගනිමින් වෙනත් කොටස් හිමියකුට විකිණිය හැකිවීමෙන් අතිරේක කොටස් සහතික කොටස් හිමියන්ට ලබාගැනීමේ අවස්ථාව සලසාලමින්, ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයෙහි නැවත ආයෝජනය කිරීම නිසාය.

ලාභාංශ ලෙස ලාභ බෙදා හැරීම වෙනුවට "ප්‍රසාද කොටස්" යනුවෙන් සඳහන් කළ එසේ නිකුත් කරන ලද අතිරේක කොටස් සඳහා ප්‍රතිශ්‍යාව වන්නේ සමාගම වෙත රඳවා ගන්නා ලද එවැනි ලාභයේ වටිනාකමය. 52 වන වගන්තියට අදාළව, එම වටිනාකම, කොටස් හිමියන් වෙත මුදලින් බෙදා නොහැර ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයට එකතු කරනු ලැබ එසේ නිකුත් කළ අතිරේක කොටස් සංඛ්‍යාවෙන් බෙදූ කළ එක් කොටසකට වෙන් වූ ප්‍රතිශ්‍යාව ලෙස සලකනු ලැබිය යුතුය.

"ප්‍රතිශ්‍යාව" සමාගමට සහ එහි සියළුම වත්මන් කොටස් හිමියන්ට "යුක්තිසහගත සහ සාධාරණ" විය යුතු බවට 52 වන වගන්තියේ නියම කොට ඇත. කොටසක "නාමමාත්‍ර අගයක" හැසිරවීම අතහැර දැමීමෙන් එය නොමැතිව 52 වන වගන්තියේ අරමුණු කොට ඇති "ප්‍රතිශ්‍යාව" වනු ඇත්තේ, ප්‍රාග්ධනගත කෙරෙන්නාවූ ලාභාංශ හෝ සංචිතයන් සියළුම වත්මන් කොටස් හිමියන්ට සමසේ දෙනු ලබන "ප්‍රසාද කොටස්" ගණනින් බෙදීමෙන් වන්නාවූ ගණනය.

දැනට සිටින කොටස් හිමියන්ට තම තමන්ගේ කොටස් ධාරිතාවට ප්‍රමාණානුකූලව අතිරේක කොටස් ලැබෙන හෙයින්, දැනට පවා, කොටසක නියම වටිනාකමට අදාළවීමක්නැති සහ ඒ ගැන තැකීමක් නැති නාමික හෝ සමක වටිනාකමකට, ඒ වටිනාකම 'ශුද්ධ වත්කම් වටිනාකම', 'ඉපැයූ වටිනාකම' හෝ 'වෙළඳපොල වටිනාකම' වුවත්, ප්‍රසාද කොටස් නිකුත් කරනු ලැබේ.

මෙම සංකල්පය ලාභ කොටස් හිමියන්වෙත ලාභාංශ ලෙස මුදලින් බෙදා හරින ලද සේ සැලකීමට සමානය; එසේ බෙදා හරින ලද මුදලින් වූ ලාභ තත් කාර්ය සඳහා කොටස් හිමියන් වෙත අතිරේක කොටස් නිකුත් කිරීමට යෙදෙමින් සමාගමේ ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයෙහි නැවත ආයෝජනය කිරීමට ඔවුන්ට නියම කිරීමේ කොන්දේසිය මත සිදුවේ. මෙය වූ කලී "ප්‍රාග්ධනකරණය" වශයෙන් සඳහන් කරන ලද ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයට සංචිතයේ ප්‍රමාණය මාරුකිරීමේ 'ප්‍රතිඵලය' වේ.

ඉහත දැක්වෙන ක්‍රියාවලියට ස්ථිර වත්කම් නැවත තක්සේරුවකින් පැනනැගිය හැකි ලබානොගත් ලාභවලින් කොටස්හිමියන් වෙත නිකුත් කරන ලද "ප්‍රසාද කොටස්" ද ඇතුළත් වේ. කොටස්හිමියන් වෙත අතිරේක කොටස් සහතික නිකුත් කරමින් එලෙස නැවත තක්සේරු කළ සංචිත ඒ ආකාරයෙන් ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයට එකතු කරනු ලබන අවස්ථාවක, කලින් කී පරිද්දෙන්ම, කොටස්හිමියා කැමැත්තේ නම්, මුදල් ලබාගනිමින් වෙනත් කොටස් හිමියකුට විකිණිය හැකිය.

1982 අංක 17 දරණ සමාගම් පනතේ තත් කාර්ය සඳහා නිශ්චිත විධිවිධාන නොමැතිව ගිණුම් ප්‍රමිති අනුව මෙම පිළිවෙත පැමතියේ වුවද එය දැන් 2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනතේ බෙදා හැරීම පිළිබඳ සීමාවන් යටතට වැටේ. එයින් අතිරික්ත සංචිත මුදලින් හෝ අන් ආකාරයකින් කොටස් හිමියන් වෙත බෙදා හැරීමට පිළිවන් වී තිබේ.

බෙදාහැරීම

57 සහ 61 වන වගන්තිය සමග කියවිය යුතු 56 වන වගන්තියේ විධිවිධාන සලසා ඇති කොටස්හිමියන් වෙත බෙදා හැරීමේ මෙම නව සංකල්පය 60 වන වගන්තියේ සඳහන් "ලාභවලින් ලාභාංශ බෙදා හැරීම" සමග මිශ්‍ර කර නොගත යුතුය. කොටස්හිමියන් වෙත බෙදාහැරීම සඳහා අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් බලය දිය යුතු අතර, සමාගමේ ව්‍යවස්ථාවලියෙන් අන්‍යාකාරයකින් විධිවිධාන යොදා ඇත්තේ නම් මිස, සාමාන්‍ය යෝජනා සම්මතයක් මගින් කොටස්හිමියන් විසින් අනුමත කළ යුතුය.

"කොටස්හිමියන් වෙත බෙදාහැරීම", සමාගමක අතිරික්ත ණය ගෙවීමේ හැකියාව ඇති අවස්ථාවක, ද්‍රවශීල අරමුදලින් හෝ දේපල ආකාරයෙන් විය හැකිය. ඒ අනුව, බෙදාහැරීම් කිරීමෙන් අනතුරුව, "ණය ගෙවීමේ හැකියාව පරික්ෂාව" සෑහීමට පත්කිරීමට යටත්ව, බෙදාහැරිය හැකි "සංචිතයන්" මගින් එය නියෝජනය වනු ඇත. එහි මුදල් සමීපත් අහිතාන්තර යෙදවීම් සඳහා රඳවා ගැනීමට සමාගම අපේක්ෂා කරන විටකදී, මෙය "ප්‍රසාද කොටස්" නිකුත්වන විලාශයකින් විය හැකිය.

529 වගන්තියෙන් "බෙදාහැරීම" අර්ථකථනය කරනු ලබන්නේ සමාගමක කොටස් හැර එම කොටස් හිමියන්ගේ යහපත උදෙසා කෙළින්ම හෝ අන්‍යාකාරයකින් ලාභාංශ ගෙවීම ඇතුළු මුදල් හෝ දේපල මාරු කිරීමයි.

කොටස් 'මාරුකිරීම' යන පාඨයෙන් අන්‍යාවශ්‍යව කියවෙන්නේ දැනටමත් නිකුත් කර ඇති සහ ලියාපදිංචි කළ කොටස් පිළිබඳව බව සහ ඒ නිසා ඒවා, ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයෙහි අඩුවීමකට තුඩු දෙන්නාවූ පරිදි කොටස් හිමියන් වෙත මාරුකිරීමට නොහැකි බවයි. එම කාර්යය සඳහා 59 වන වගන්තියෙහි වෙනම කාර්ය පටිපාටියක් සලස්වා ඇත. "ප්‍රසාද කොටස්" වශයෙන් අලුත් කොටස් නිකුත්වන සමාගමක කොටස් "පැවරුමක්" නොවන්නේය.

එසේ වුවද, බෙදාහැරීමක් කිරීමට පෙර, සමාගමේ අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් සිය විගණකවරුන්ගෙන් 'ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ සහතිකයක්' ලබාගනිමින් (බෙදාහැරීමක් කරනු ලබන කොටස්වලට ඉහළින් ශ්‍රේණිගත ස්ථිර වරණීය ලාභ වශයෙන්වූ ණය ගෙවීම ඇතුළුව) යෝජිත බෙදාහැරීමට ඉක්බිතිවම සමාගම විසින් ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය සපුරාලීමට යෙදෙන බවට අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය සෑහීමට පත්විය යුතුය. තවද බෙදාහැරීම සිදුකිරීමෙන් ඉක්බිතිවම සමාගම විසින් ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය සපුරාලන බව තමන්ගේ මතය බවට බෙදාහැරීමට පක්ෂව ඡන්දය දෙන අධ්‍යක්ෂවරයන් විසින් සහතිකයක් අත්සන් කළ යුතුය.

බෙදාහැරීම් ආපසු ලබාගැනීම

61 වන වගන්තියට අනුව බෙදාහැරීමක් කිරීමෙන් ඉක්බිතිවම සමාගම විසින් ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය සපුරාලන්නේ නැත්නම් කොටස්හිමියා බෙදාහැරීම ලබාගත්තේ සද්භාවයෙන් සහ සමාගම විසින් ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය සපුරාලීම පැහැර හැරීම පිළිබඳ දැනුමක් නොමැතිව නම්, බෙදාහැරීමේ වලංගුවාවය කෙරෙහි විශ්වාසය තැබීමේ ස්ථාවරය කොටස්හිමියා වෙතස් කර ඇත්නම් සහ අවස්ථාගත කරුණු අනුව සම්පූර්ණයෙන් නැවත ගෙවිය යුතු යයි නියම කිරීම අසාධාරණ නම් හැර, කොටස් හිමියකු වෙත කරන ලද බෙදාහැරීමක් සමාගම විසින් කොටස්හිමියාගෙන් ආපසු ලබාගත හැකිය.

ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය සපුරාලීම පිණිස අනුගමනය කළයුතු සහතික කිරීම පිණිස සාධාරණ පියවර ගැනීමට නොහැකි වන අධ්‍යක්ෂවරයකු හෝ ඔහු විසින් සහතිකය අත්සන් කර ඇති විටෙක, කොටස් හිමියන්ගෙන් අයකර ගැනීමට නොහැකි වන බෙදාහැරීම්වල ප්‍රමාණය සමාගමට ආපසු ගෙවීමට ඒ අධ්‍යක්ෂවරයා පුද්ගලිකවම යටත්ව සිටී.

529 වන වගන්තියෙන් "බෙදාහැරීම" යන්නට ලාභාංශ ගෙවීම ද ඇතුළත් කර ඇති බැවින්, ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය සහ 61 වන වගන්තියේ විධිවිධාන ලාභාංශ ගෙවීම් සම්බන්ධයෙන් ද අදාළ වේ. මෙයින් "ලාභාංශ ලෙස සැලකෙන ලාභාංශ" පිළිබඳ යථාර්ථ නොවූ න්‍යායාත්මක සංකල්පයෙහි ආසන්නාවය පැහැදිලිවම ප්‍රදර්ශනය වේ.

ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය අවකරණය කිරීම

529 වන වගන්තියෙහි නිවැරදි ලෙස විග්‍රහ කර ඇති පරිදි, බෙදාහැරීම යන්නෙන් සමාගමක කොටස් ධාරිතාවෙන් කොටසක් මාරුකිරීම හෝ කොටස් හිමියන්ට ආපසු දීමට හෝ නොහැකි බැවින් කොටස් හිමියන්ට කොටස් මාරුකිරීම බැහැර කර ඇත. මක්නිසාද යත් එවැනි මාරුකිරීමක්, ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය අඩුකිරීමක් බවට පත්වන නිසා සහ ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය අඩුකිරීම සම්බන්ධව 59 වන වගන්තියෙන් විශේෂ කාර්ය පටිපාටියක් සලස්වා ඇති නිසාත්ය.

ණයහිමියකුගේ පූර්ව කැමැත්ත නොමැතිව ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය නිශ්චිත ප්‍රමාණයකට අඩුවන පරිදි අවකරණය නොකරන බවට ණයහිමියකු සමඟ ඇති කිසියම් ගිවිසුමකට යටත්ව, සමාගමක් විසින් විශේෂ යෝජනා සම්මතයක් මගින්, එනම්, ඡන්දය දීමට හිමිකම් ඇති අයගෙන් 75% ක බහුතරයකගේ කැමැත්ත ඇතිව, පනතේ විධිවිධාන වලට අනුකූලව යෝග්‍ය යයි සමාගම කල්පනා කරන ප්‍රමාණයකට ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය අඩු කළ හැකිය.

ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයෙහි එම යෝජිත අවකරණය පිළිබඳ ප්‍රසිද්ධ දැන්වීම, ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය අවකරණය කිරීමේ යෝජනා සම්මතය අනුමත කර ගැනීමට දින 60 කට නොඅඩු කාලයකට කලින් පළකළ යුතු අතර එසේ අවකරණය කිරීමේ දින සිට වැඩකර දින 10 ක් ඇතුළත ඒ පිළිබඳ දැන්වීම සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා වෙත දිය යුතුය.

ඉහත දැක්වෙන කාර්ය පටිපාටිය අධිකරණ නියෝගයක් ලබාගැනීමේ පවත්නා පිළිවෙත බැහැර කිරීමකි.

සමාගමේ ම කොටස් නැවත මිලදී ගැනීම සහ නිදහස් කිරීම

63 වන, 64 වන හා 67 වන වගන්තිවලින් සමාගමක කොටස් එම සමාගම විසින් ම නැවත මිලදී ගැනීමට හෝ අත්කර ගැනීමට බලය දෙනු ලැබේ. -(අ) 64 වන වගන්තියේ නියමයන් අනුව, එහි ව්‍යවස්ථාවලියේ එලෙස විධිවිධාන සලස්වා ඇතිනම්, අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලයේ අනුමැතිය ඇතිව එසේ කළ හැක. (ආ) 67 වන වගන්තිය අනුව, නිදහස් කිරීම සමාගමේ යහපත උදෙසා වන බවට අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් යෝජනා සම්මත කරගෙන ඇත්නම්, සමාගමේ මනාපය පරිදි නිදහස් කළහැකි කොටසක් නිදහස් කිරීමේ මනාපය ක්‍රියාත්මක කළ හැකිය. (ඇ) පෞද්ගලික සමාගමක් නම්, 31 වන වගන්තිය පරිදි සියලුම කොටස්හිමියන්ගේ එකඟතාවය ඇතිව, නැතහොත් (ඈ) අධිකරණය විසින් කරන ලද නියෝගයකට අනුකූලව මිලදී ගැනීම හෝ අත්කර ගැනීම කළ හැකිය.

64 වන වගන්තිය අනුව, සමාගමක් විසින් තමාගේම කොටස් මිලදී ගැනීමට හෝ අන්‍යාකාරයෙන් අත්කර ගැනීමට එහි අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් සම්මත කරගැනීමට ප්‍රථම, : (අ) අත්කර ගැනීම සමාගමේ යහපත උදෙසා බවට, (ආ) කොටසකට ගෙවීමට යන ප්‍රතිඡ්ඛාව විගණකවරුන්ගේ මතයට අනුව සාධාරණ වටිනාකම බවට, (ඇ) මිලදී ගැනීම පිණිස වූ අර්පණය ආසාධාරණ වන පරිදි ඒ කොටස්වල වටිනාකම තක්සේරු කිරීමෙහිලා වැදගත් වන්නාවූද කොටස් හිමියන්ට අනාවරණය කරනු නොලැබූවා වූද තොරතුරක් පිළිබඳව අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය නොදන්නා බවට අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය යෝජනාවක් සම්මත කරගත යුතු වේ.

එසේම 64 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව, සියළුම කොටස් හිමියන්ගේ සාපේක්ෂ ඡන්දය දීමේ හා බෙදාහැරීමේ අයිතිවාසිකම්වලට බලපෑමක් සිදු නොවන ආකාරයෙන්, අර්පණයක් ඉදිරිපත් කිරීම හෝ එකඟවීමකට ඇතුළත් වීම, අර්පණය ඉදිරිපත් නොකරන ලද්දේ යම් කොටස් හිමියන් වෙත ද, ඒ කොටස් හිමියන්ට නැතහොත් එකඟවීමකට ඇතුළත් නොවන ලද්දේයම් කොටස් හිමියන් සමඟ ද, ඒ කොටස් හිමියන් විෂයෙහි සාධාරණ වන බවට අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් යෝජනා සම්මත කළ යුතුය.

කොන්ත්‍රාත්තුව ඉටු කිරීමෙන් පසුව ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය සපුරාලීමට සමාගම අපොහොසත්වන තාක් දුරට හැර, කොටස් නැවත මිලදී ගැනීම පිණිස වූ කොන්ත්‍රාත්තුවක් සමාගමට එරෙහිව බලාත්මක කිරීම සඳහා 65 වන වගන්තියෙන් විධිවිධාන සලස්වා ඇත.

සමාගමේ ව්‍යවස්ථාවලියෙන් එසේ විධිවිධාන සලස්වා ඇත්නම්, සමාගමක කොටස් නිදහස් කිරීම සඳහා 66 වන වගන්තියෙන් විධිවිධාන සලස්වා තිබේ :- (අ) 67 වන වගන්තිය අනුව සමාගමක මනාපය පරිදි, (ආ) 68 වන වගන්තිය අනුව කොටස් හිමියකුගේ මනාපය පරිදි, හෝ (ඇ) 69 වන වගන්තිය පරිදි ව්‍යවස්ථාවලියෙහි නිශ්චිතව සඳහන් දිනයක, සම්බන්ධතා නොමැති සුදුසුකම්ලත් තැනැත්තකු විසින් නිශ්චිතව ගණනය කළ යුතු හෝ නියම කරනු ලැබිය යුතු ප්‍රතිඡ්ඛාවක් සඳහා නිදහස් කළ හැකිය.

ඇතිකරගත් කොන්ත්‍රාත්තුවක් පරිදි කොටස් මිලදී ගැනීමට සමාගමක් අපොහොසත් වූ අවස්ථාවක, 65 වන වගන්තියේ නියමයන් අනුව, කොන්ත්‍රාත්තුවේ අනෙක් පාර්ශවකරු හිමිකම්පාත්තකුගේ තත්වයට පත්වන අතර, ණයහිමියන්ගේ අයිතිවාසිකම්වලට යටත් තත්වයකට පත්වේ. 68 වන වගන්තියේ නියමයන් අනුව, කොටස් නිදහස් කිරීමට මනාපය ක්‍රියාත්මකකරමින් කොටස්හිමියකුගෙන් සමාගම වෙත දැන්වීමක් ලැබුණු අවස්ථාවක සහ 69 වන වගන්තියේ නියමයන් අනුව, කොටස් නිදහස් කිරීම නිශ්චිත දිනයක දී සිදුකෙරෙන අවස්ථාවක යන අවස්ථා දෙකේදීම, කලින් කොටස්හිමියා සුරක්ෂිත නොකරන ලද ණයහිමියකුගේ තත්වයට පත්වේ.

59 වන වගන්තිය අනුව, 68 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව කොටස්හිමියකුගේ මනාපය පරිදි කොටස් නිදහස් කරන අවස්ථාවක හෝ 69 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව නිශ්චිත දිනයක දී කොටස් නිදහස් කිරීමට ඇති අවස්ථාවක හෝ විරුද්ධ වන කොටස්හිමියකුගෙන් 95 වන වගන්තිය යටතේ සමාගම විසින් කොටස් මිලදී ගන්නා අවස්ථාවක, ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණය ඉටුකිරීමට ඒ අවකරණයෙහි හෝ මිලදී ගැනීමෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් සමාගම අපොහොසත් වන බවට එහි අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය සෑහීමට පත්වන්නේ නම්, ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳව විගණකවරුන්ගේ සහතිකයක් ලබාගැනීමෙන් පසු, අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින්, විශේෂ යෝජනා සම්මතයක් නොමැතිව, ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳව පරීක්ෂණය ඉටුකිරීමට සමාගම අපොහොසත් වන මුදල් ප්‍රමාණයෙන් ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය අවකරණය කළ යුතු බවට නිශ්චය කරගත යුතුය. ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය අවකරණය නොකරන බවට ණයහිමියකු සමග කිසියම් ගිවිසුමක් තිබුනේ වී නමුත් එසේ කළයුතු වුවද ඒ පිළිබඳව දින 60 කට නොඅඩු කාලයකට කලින් ප්‍රසිද්ධ දැන්වීමක් කළ යුතුවාක් මෙන්ම ඉන් අනතුරුව සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා වෙත ඒ බව දැනුම් දිය යුතුය.

68 වන සහ 69 වන වගන්තිය අනුව කොටස්හිමියකුගේ මනාපය පරිදි හෝ නියම කළ දිනයකදී කොටස් නිදහස් කිරීම 56 වන වගන්තියේ කාර්යය සඳහා බෙදාහැරීමක් නොවන නමුත් 61 වන වගන්තියේ (1) හා (3) වන උපවගන්තිවල කාර්ය සඳහා බෙදාහැරීමක් ලෙස සලකනු ලැබේ. එම වගන්තිවලින් එසේ බෙදාහරින ලද මුදල් ආපසු සමාගම විසින් අයකර ගැනීම සඳහා සහ/හෝ අධ්‍යක්ෂවරුන්ට හෝ කොටස් හිමියන්ට එරෙහිව නීතිමය ක්‍රියා මාර්ගයක් ගැනීම සඳහා විධිවිධාන සලස්වා ඇත. එනමුත් 67 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව සමාගමේ මනාපය පරිදි කොටස් නිදහස් කිරීම, 64 වන වගන්තියේ (3) වන උපවගන්තියේ කාර්ය සඳහා සමාගම විසින් කරනු ලබන අත්කර ගැනීමක් ලෙස සහ 56 වන වගන්තියේ කාර්ය සඳහා බෙදාහැරීමක් ලෙස සලකනු ලැබේ.

සමාගම විසින් අත්කර ගන්නා ලද හෝ නිදහස් කරන ලද කොටසක්, අත්කර ගැනීම හෝ නිදහස් කිරීම පිළිබඳව සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයාට වහාම දැනුම්දිය යුතු අතර එසේ අත්කර ගැනීම හෝ නිදහස් කිරීමත් සමගම එය අවලංගු වූ ලෙස සැලකිය යුතුය.

තදබල ප්‍රාග්ධන පාඩුව

220 වන වගන්තිය අනුව, සමාගමේ ශුද්ධ වත්කම් එහි ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයෙන් 50% ට වඩා අඩු බව සමාගමක අධ්‍යක්ෂවරයකුට පෙනී ගියහොත් අධ්‍යක්ෂවරයාට එම දැනගැනීමට ලැබීමෙන් වැඩකරන දින 20 ක් ඇතුළත අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින්, කොටස්හිමියන්ගේ අති විශේෂ මහා සහා රැස්වීමක් කැඳවිය යුතු අතර ඒ රැස්වීම, එය කැඳවීමේ දින සිට වැඩකරන දින 40 ට වඩා පසු නොවන දිනකදී පැවැත්විය යුතුය.

එවැනි රැස්වීමක් කැඳවනු ලබන දැන්වීම සමග (අ) දැරීමට සිදුවූ ඇති පාඩුවේ ස්වභාවය හා ප්‍රමාණය, (ආ) දැරීමට සිදුවූ පාඩුවට හේතු, (ඇ) තවදුරටත් පාඩු සිදුවීම වැලැක්වීම පිණිස හෝ දරණ ලද පාඩු පියවා ගැනීම පිණිස අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් ගනු ලබන යම් පියවර වේද ඒ පියවර පිළිබඳව කොටස්හිමියන් දැනුවත් කෙරෙන අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් සකස් කරන ලද වාර්තාවක් යැවිය යුතුය.

රැස්වීමේදී අධ්‍යක්ෂවරුන් මෙම වාර්තාව සහ සමාගමේ මූල්‍ය තත්වය පිළිබඳව සාකච්ඡා කළ යුතු අතර, වාර්තාව මත සහ සමාගමේ කළමනාකාරණය ගැන ප්‍රශ්න ඇසීමට, සාකච්ඡා කිරීමට හා විවේචන කිරීමට කොටස්හිමියන්ට සාධාරණ අවස්ථාවක් ලබාදිය යුතුය.

එවැනි විධිවිධාන නිසා සමාගමේ ණය බේරීමේ හැකියාව පිළිබඳව සහ සමාගමේ ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනයේ ක්‍ෂයවීම නැවැත්වීම හා යළි යථා ස්වභාවයට පත් කිරීම පිණිස උත්සාහ කිරීමට උපාය මාර්ගික පියවර ගැනීමෙහි ලා නිරන්තරයෙන් කල්පනාකාරීව හා අවදියෙන් සිටීම කළනාකරණයට අනිවාර්ය කෙරේ.

219 වන වගන්තියට අනුව, සමාගමක ණය ගෙවීමට නියමිත වන කාලයට ගෙවීමට සමාගමට නොහැකි වන බව අධ්‍යක්ෂවරයෙක් විශ්වාස කරන්නේ නම්, සමාගම ගණන් බේරා වසාදීම සඳහා සහ ඇවරකරුවකු හෝ අද්මිනිස්ත්‍රාසිවරයකු හෝ පත්කිරීම පිණිස අධිකරණය වෙත අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් ඉල්ලීමක් කළ යුතුද යන්න ගැන හෝ සමාගමේ ව්‍යාපාරික කටයුතු තවදුරටත් කරගෙන යායුතුද යන්න සලකා බැලීම අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලයේ රැස්වීමක් වහාම කැඳවිය යුතුය.

එවැනි අවස්ථානුකූල කරුණක දී එසේ ක්‍රියා කිරීමට අධ්‍යක්ෂවරයෙක් අපොහොසත් වුවහොත් සහ ඉන් අනතුරුව සමාගම ඇවරකිරීමේ තත්වයට පත් වුවහොත්, ඇවරකරුගේ හෝ ණයහිමියකුගේ ඉල්ලීම මත අධිකරණය විසින්, සමාගමේ ව්‍යාපාරික කටයුතු දිගටම කරගෙන යාමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ණයහිමියන්ට දරන්නට සිදුව ඇති පාඩුවේ මුළු ප්‍රමාණය හෝ ඉන් කොටසක් පියවීමට අධ්‍යක්ෂවරයා යටත් විය යුතු බවට නියෝගයක් කළ හැකිය.

අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් කැඳවන ලද රැස්වීමේ දී සමාගම ගණන් බේරා වසා දැමීමට සහ ඇවරකරුවකු හෝ අද්මිනිස්ත්‍රාසිවරයකු පත්කිරීමට අධිකරණය වෙත ඉල්ලීමට අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය යෝජනා සම්මත නොකළහොත් සහ ණය ගෙවීමට නියමිත කාලයේ දී එය ගෙවීමට සමාගමට හැකි බව විශ්වාස කිරීමට රැස්වීම පවත්වන කාලයේදී සාධාරණ හේතු නොතිබුනේ නම් සහ ඉන් අනතුරුව ඇවරකිරීමේ තත්වයට සමාගම පත්වී නම් :-

ඇවරකරුගේ හෝ ණයහිමියකුගේ ඉල්ලීම මත අධිකරණය විසින්, රැස්වීමට පැමිණ සිටි සහ සමාගම ගණන් බේරා වසාදීම සඳහා හා ඇවරකරුවකු හෝ අද්මිනිස්ත්‍රාසිවරයකු පත්කිරීම සඳහා අධිකරණය වෙතින් ඉල්ලා සිටීමට පක්ෂව ඡන්දය දුන් අධ්‍යක්ෂවරයන් හැර, අනිකුත් අධ්‍යක්ෂවරයන්, සමාගම විසින් දිගටම ව්‍යාපාර කටයුතු කරගෙන යාමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ණයහිමියන්ට විදින්නට සිදුවූ පාඩුවේ මුළු ප්‍රමාණය සඳහා හෝ ඉන් කොටසක් සඳහා වගකිව යුතු බවට නියෝගයක් කරනු ලැබිය හැකි ය.

මෙයින්, ණය ගෙවීමේ හැකියාව ප්‍රමාණවත් ලෙස පවතින බවට වගබලා ගැනීමට සහ සමාගමක් බංකොලොත් වූ විට අධ්‍යක්ෂවරයන් පුද්ගලික වගකීමට පාත්‍ර වන පරිදි ව්‍යාපාර කටයුතු දිගටම කරගෙන නොයාම පිණිස අධ්‍යක්ෂවරයන් කෙරෙහි විශාල යුතුකමක් පැවරෙන්නේය.

එසේම මෙයින් එවැනි ආරක්ෂාවක් මෙතෙක් නොලැබුණු අනාරක්ෂිත ණයහිමියන්ට සහ බැංකුකරුවන්ට ආරක්ෂාව සලස්වාලයි.

සේවනියුක්තිකයන්ට ව්‍යවස්ථාපිත ගෙවීම් කිරීමේ ප්‍රමුඛත්වය

361 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව, සමාගමේ කිසියම් වත්කම් සුරක්ෂිත කිරීමට පෙරාතුව සමාගමේ සේවනියුක්තිකයන්ට ගෙවීම් කළ යුතුව ඇති සියලු අර්ථසාදක අරමුදල්, සේවනියුක්තිකයන්ගේ භාර අරමුදල් සහ පාරිතෝෂික ගෙවීම් සඳහා උපවිත වී ඇති සියලු මුදල් එසේ සුරක්ෂිත වන්නම් විකිණීමෙන් ලබෙන මුදලින් ගෙවීම සඳහා ප්‍රමුඛත්වය දිය යුතුය. එවැනි ගෙවීම් කළ යුත්තේ, ඒ ව්‍යවස්ථාපිත අයකිරීම් සේවනියුක්තිකයන්ට ගෙවීමට නියම වීමෙන් පසුව එවැනි වත්කම් විෂයෙහි එවැනි සුරක්ෂිත කිරීමක් ලබාගෙන සිටින පාර්ශවකරුවකුට ගෙවීම් කිරීමට ප්‍රථමයෙන් වේ.

මීට අතිරේකව, පනතේ නව වන උපලේඛනයේ සඳහන් සේවකයන්ට ගෙවිය යුතු සියලු අර්ථසාදක අරමුදල්, සේවනියුක්තිකයන්ගේ භාර අරමුදල් සහ පාරිතෝෂික ගෙවීම්, බදු වශයෙන් ආණ්ඩුවට ගෙවිය යුතු ව්‍යවස්ථාපිත ගෙවීම්වලට පවා වැඩි ප්‍රමුඛත්වයක් ගන්නා නමුත් ඒවා ඇවරකරුට ගෙවිය යුතු ගෙවීම්වලට පසුව කළ යුතු වේ.

අධ්‍යක්ෂවරයන්ගේ යුතුකම්

187 වන වගන්තිය අනුව සමාගමක අධ්‍යක්ෂවරයෙක් සමාගමේ යහපත පිණිස වේ යයි ඔහු විසින් විශ්වාස කරන ආකාරයට සඳහා වශයෙන් යුතුව ක්‍රියා කළ යුතුය. කෙසේ වෙතත් සම්පූර්ණ අයිතිය දරණ පාලිත සමාගමක් සම්බන්ධයෙන් වන විට ව්‍යවස්ථාවලියෙන් අවසර දී ඇත්නම්, ස්වකීය ක්‍රියාව තමා අධ්‍යක්ෂවරයකු වන පාලිත සමාගමේ යහපත උදෙසා නොවන්නේ වුවද ඒ ක්‍රියාව මවු සමාගමේ යහපත උදෙසා වන බවට ඔහු විශ්වාස කරන්නේ නම් ඔහු විසින් එසේ ක්‍රියා කරනු ලැබිය හැකිය.

188 වන වගන්තියෙන්, පනතේ හෝ සමාගමේ ව්‍යවස්ථාවලියේ විධිවිධානවලට පටහැනි ආකාරයෙන් ක්‍රියා කිරීම අධ්‍යක්ෂවරයකුට තහනම් කෙරේ.

189 වන වගන්තියෙන් අනවධානයෙන් හෝ බරපතල නොසැලකිලිමත් අන්දමින් ක්‍රියා කිරීම අධ්‍යක්ෂවරයකුට තහනම් වන අතර ස්වකීය දූනුම හා පළපුරුද්ද ඇති තැනැත්තකුගෙන් යුක්ති සහගත ලෙස, බලාපොරොත්තු විය හැකි නිපුණතාවයෙන් සහ සැලකිලිමත් භාවයෙන් ක්‍රියා කිරීම අනිවාර්ය කෙරේ.

අධ්‍යක්ෂවරයකු සඳහා වශයෙන් ක්‍රියාකරන්නේනම් ද අවස්ථාගත කරුණු අනුව පරීක්ෂණයක අවශ්‍යතාව පෙන්නුම් කරන විටක, නිසි පරිදිවූ පරීක්ෂණයක් කරන්නේනම් ද විශ්වාසයක් තැබීම අයුතු බව නොදන සිටින්නේ නම්ද ඒ අධ්‍යක්ෂවරයකුට (අ) සමාගමේ සේවනියුක්තිකයෙකු විසින් (ආ) වෘත්තීය උපදේශකයෙකු හෝ විශේෂඥයෙකු වෘත්තීය හෝ විශේෂඥ නිපුණත්වය අයත් බවට විශ්වාස කළ හැකි කාරණයකට අදාළව ඒ තැනැත්තකු විසින් හෝ (ඇ) ඒ අධ්‍යක්ෂවරයා අයත් නොවූ යම් අධ්‍යක්ෂක කමිටුවක් හෝ වෙනත් යම් අධ්‍යක්ෂවරයකු විසින්, ඔහුගේ හෝ කමිටුවේ නිර්දේශය බලය ඇතුළතවූ යම් කාරණයකට අදාළව හෝ සකස් කරන ලද හෝ සපයන ලද වාර්තා, ප්‍රකාශ සහ මූල්‍යම දත්ත හා වෙනත් තොරතුරු මත සහ දෙන ලද වෘත්තීය හෝ විශේෂඥ උපදෙස් මත විශ්වාසය තැබීමට 190 වගන්තියෙන් ඉඩ සලසා තිබේ.

147 වන වගන්තියට අනුව, අධ්‍යක්ෂක මණ්ඩලයේ තමන් අධ්‍යක්ෂකවරයකුට සිටින/සිටි කාල සීමාව තුළ පැවැත්වූ සියලු රැස්වීම් වාර්තාවල සහතික කළ පිටපත් ලැබීමට අධ්‍යක්ෂකවරයකුට සහ හිටපු අධ්‍යක්ෂවරයකුට හිමිකම් ඇත්තේය.

අධ්‍යක්ෂවරයන්ගේ සම්බන්ධතා

ගනුදෙනුවකට අධ්‍යක්ෂවරයකුගේ "සම්බන්ධතාවය" යන යෙදුම, 191 වන වගන්තියෙහි පහත දක්වන පරිදි අර්ථනිරූපනය කර තිබේ. පරිදි, එනම් (අ) ගනුදෙනුවක පාර්ශවකරුවකුට සිටින හෝ ගනුදෙනුවකින් මූල්‍ය ප්‍රතිලාභයක් ලැබීම, (ආ) ගනුදෙනුවක පාර්ශවකරුවකු සමග වැදගත් මූල්‍යමය සම්බන්ධතාවක් පැවතීම, (ඇ) පාලිත සමාගමට අන්‍යෝන්‍යවූ බව පාලක සමාගමක් සම්බන්ධව හැර, ගනුදෙනුවකින් මූල්‍යමය ප්‍රතිලාභයක් ලබන පාර්ශවයක අධ්‍යක්ෂවරයකු, නිලධරයකු හෝ භාරකරුවකුට සිටීම, (ඈ) ගනුදෙනුවකින් වැදගත් ප්‍රතිලාභයක් ලබන පාර්ශවයක දෙමාපියන්ගෙන් කෙනෙකු, දරුවෙක් හෝ කාලක්‍රීයකු වීම, (ඉ) නැතහොත් ගනුදෙනුවකට සෘජුවම හෝ වක්‍රව වැදගත් සම්බන්ධතාවක් තිබීම යි.

එවන් "සම්බන්ධතාවක්" දරණ අධ්‍යක්ෂවරයකු, එම සම්බන්ධතාව සමාගමේ 'සම්බන්ධතා ලේඛනයේ' ඇතුළත් කළ යුතු හා අධ්‍යක්ෂක මණ්ඩලයේදී එම සම්බන්ධතාව අනාවරණය කළ යුතු බව 192 වන වගන්තියෙන් නියම කර තිබේ.

අධ්‍යක්ෂකවරයකුගේ සම්බන්ධතාවක් පවත්නා ගනුදෙනුවක් සමාගමට "සාධාරණ වටිනාකම" ලැබී නොමැති නම්, "අගනා ප්‍රතිෂ්ඨාවක්" ගනුදෙනුවේ ඇත්නම් සහ ගනුදෙනුව අවලංගු කරනු ලැබිය හැකි අවස්ථාගත කරුණු කිසිවක් පිළිබඳව නොදැනුවත්ව එම පාර්ශවය සඳහා වශයෙන් ක්‍රියා කර තිබේනම්, තුන්වන පාර්ශවයක ස්චාර්ථ සම්බන්ධතා ආරක්ෂා කරමින්, අවලංගු කිරීම සඳහා විධිවිධාන 193 සහ 194 වන වගන්තිවල ඇතුළත්වේ.

මෙම වගන්තිවල ඇතුළත් විධිවිධාන වලට යටත්ව, 'සම්බන්ධතාවක්' ඇති අධ්‍යක්ෂවරයකුට (අ) ඒ ගනුදෙනුවට අදාළ කාරණයකදී ඡන්දය දීමට, (ආ) ඒ ගනුදෙනුව උද්ගත වන අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩල රැස්වීමට සහභාගි වීමට, (ඇ) ඒ ගනුදෙනුවට අදාළ ලේඛනයකට සමාගම වෙනුවෙන් අත්සන් තැබීමට (ඈ) ඒ ගනුදෙනුව සම්බන්ධව අධ්‍යක්ෂවරයකු වශයෙන් වෙනත් කවර හෝ දෙයක් කිරීමට හැකි වන විධිවිධාන 196 වන වගන්තියෙහි සලස්වා ඇත.

අධ්‍යක්ෂකරවයකු විසින්, (අ) සමාගමේ කාර්ය සඳහාද (ආ) නීතියෙන් නියමිත පරිදිද, (ඇ) අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් බලය දෙන පරිදි ද (ඈ) ව්‍යවස්ථාවෙන් දී ඇති පරිදි ද හැර තොරතුරු අනාවරණය කිරීම 196 වන වගන්තිය මඟින් තහනම් කෙරේ.

එමෙන්ම, 198, 199 සහ 200 වන වගන්තිවලින් අධ්‍යක්ෂවරයකු විසින් අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලයට හෙළිදරව් කර, "සම්බන්ධතා ලේඛනයෙහි" සමාගමේ යම් කොටසකට, සෘජුවම හෝ වක්‍රව තමාගේ සම්බන්ධතා සටහන් කිරීම පිළිබඳව විධිවිධාන සලසා තිබේ.

සමාගමේ අධ්‍යක්ෂවරයකු හෝ, අධ්‍යක්ෂවරයකුගේ හවුල්කරුවකු හෝ සේව්‍යානියකු වන තැනැත්තකු හෝ ඒ අධ්‍යක්ෂවරයා සමාගමේ අධ්‍යක්ෂවරයකු ලෙස ධුරය දැරීම තහනම් වී අවුරුදු 2 ක කාලයක් ඉක්මවන තුරු, සමාගමේ විගණකවරයකු වශයෙන් පත්කිරීම, 157 වන වගන්තියට අනුව කිරීමට නොහැකිය.

සුළු කොටස්හිමියන් සහ ව්‍යුත්පන්න නඩු

සමාගමේ කටයුතු , යම් කොටස්හිමියකුට/හිමියන්ට පීඩාකාරී ආකාරයෙන් කරගෙන යන්නාවූ අවස්ථාවක එම පීඩනය වලක්වා ගැනීම පිණිස සහ/හෝ සමාගමේ කටයුතු, සමාගමේ යහපතට අගතිදායක ලෙස පවත්වාගෙන යන්නාවූ අවස්ථාවක, එම අයහපත් කළමනාකරණය වලක්වා ගැනීම පිණිස හෝ සමාගමේ කළමනාකරණයෙහි හෝ පාලනයෙහි සැලකිය යුතු වෙනසක් සිදුවී ඇති සහ ඒ වෙනස් වීමේ හේතුවෙන් සමාගමේ කටයුතු එහි යහපතට අගතිදායක අන්දමින් පවත්වාගෙන යන්නාවූ අවස්ථාවක, සමාගමේ කොටස්වලින් 5% ට අඩු කොටස් ප්‍රමාණයක් දරණ කොටස්හිමියන් විසින් ගනහැකි ප්‍රතිකර්ම 224 සිට 233 දක්වා වගන්තිවල ගෙනහැර දැක්වේ.

පීඩනය සහ අයහපත් කළමනාකරණය වලක්වා ගැනීම සඳහා පවරණ නඩුවකදී 233 වන වගන්තිය යටතේ අධිකරණය විසින් වාරණ නියෝග නිකුත් කරනු ලැබිය හැකි අතර, අවසාන ආඥාවක් කරන තෙක් මේ පනත යටතේ අධිකරණය වෙත කරනු ලැබූ යම් ඉල්ලීමකදී හෝ යොමු කිරීමකදී අධිකරණය විසින් අතුරු ආඥා කරනු ලැබීම සඳහාද 521 වන වගන්තිය යටතේ වැඩිදුර විධිවිධාන ඇත.

සමාගමක යහපත හා ශුභසිද්ධිය සඳහා සමාගමේ නාමයෙන් සහ සමාගම වෙනුවෙන් "ව්‍යුත්පන්න නඩු" යනුවෙන් සඳහන් කරනු ලබන නඩු කටයුතු පැවරීමට සමාගමක කොටස් හිමියකුට පමණක් නොව අධ්‍යක්ෂවරයකුට ද ඇති අයිතිය දැන්, ව්‍යවස්ථාපිත අයිතියක් ලෙස 234 වන වගන්තියෙන් සුරක්ෂිත කොට ඇත.

සමාගමක් සාවද්‍ය ක්‍රියාකාරීත්වයක් විසින් පාලනය කිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස එය වංචාකාරීව පාඩුවට පවත්වාගෙන යන අවස්ථාවක හෝ සුළු කොටස්හිමියන්ගේ අයිතිවාසිකම් හා හිමිකම් පවරාගෙන ඇති හෝ පවරාගනිමින් සිටින අවස්ථාවක හෝ සමාගමක් විසින් නීතිය උල්ලංඝනය කරමින් නීතිවිරෝධී කටයුත්තක් කරගෙන යන අවස්ථාවක අධිකරණය විසින් එවැනි නඩු පිළිගෙන ඇත.

234 වන වගන්තියෙන්, සමාගම වෙත නොතීසි භාරදීමෙන් පසු අධිකරණයේ අවසරය ලබා ගැනීම මත පමණක් එවැනි ව්‍යුත්පන්න නඩු පවත්වාගෙන යාමට විධිවිධාන ඇති කර ඇත.

නඩුවක් පැවරීම සඳහා අවශ්‍ය සියලු ලේඛනවලට කොටස්හිමියකුට ප්‍රවේශය නොලැබිය හැකි බැවින්, ඇතැම් රටවල්වල, කිසියම් සමාගමකින් ලේඛන කැඳවීමට බලය ඇති සුරැකුම්පත් සහ විනිමය කොමිෂන් සභාවට ද යම් සමාගමකට අන්‍යෝන්‍යව ව්‍යුත්පන්න නඩුවක් පැවරීමේ අයිතිය ලබා දී ඇත. එසේ කර ඇත්තේ සුරැකුම්පත් සහ විනිමය කොමිෂන් සභාවක මූලික පරමාර්ථයක් නම් කොටස්හිමියන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීම වන බැවිනි. එවැනි සමාගමක කොටස් හිමියකු ලෙසින් එවැනි අයිතියක් එම කොමිෂන් සභාවට ක්‍රියාත්මක කළ හැකි ද යන්න විවාදපන්න කරුණකි.

එහෙයින්, සමාගමක් වෙත නොතීසි භාරකරනු ලැබ අවසරය දීමේ අවස්ථාවේදී, අධිකරණය විසින් අවසරය දීම සලකා බැලීම සඳහා අවශ්‍ය කරන සියලු ලියකියවිලි සමාගම විසින් සැපයීම අවශ්‍ය කෙරේ.

සුළු කොටස් හිමියන්ගෙන් මිලදී ගැනීම

93 වන වගන්තියට අනුව, පහත දැක්වෙන කාරණ සඳහා එනම් : (i) සමාගමක ව්‍යාපාරය හෝ කටයුතු කෙරෙහි පරිසීමා පැනවීමෙන් හෝ පවත්නා පරිසීමා ඉවත් කිරීමෙන් සමාගමක ව්‍යවස්ථාවලිය වෙනස් කිරීම ; (ii) 185 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව ප්‍රධාන ගණුදෙනුවක් අනුමත කිරීම; (iii) 241 වන වගන්තිය යටතේ හෝ 100 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව ඒකාබද්ධ කිරීමක් අනුමත කිරීම සඳහා 143 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව 75% බහුතරයකින් විශේෂ යෝජනා සම්මතයක් සම්මත කරගත් අවස්ථාවක කොටස්වලට ඇදුණු අයිතිවාසිකම්වලට බලපාන යම් ක්‍රියාමාර්ගයක් ගැනීම සම්බන්ධතා ඇති යම් කණ්ඩායමක් විසින් කළහොත් එවැනි යෝජනා සම්මතයකට විරුද්ධව ඡන්දය දෙන කොටස් හිමියකුට, 94 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව සමාගම වෙත දැනුම් දී ඔහුගේ කොටස් මිලට ගන්නා ලෙස සමාගමට බලකර සිටීමට ඒ කොටස්හිමියාට හිමිකම් තිබේ.

94 වන වගන්තිය අනුව තමාගේ කොටස් සමාගම විසින් මිලට ගන්නා ලෙස කොටස්හිමියකු විසින් සමාගමට බලකරමින් එවැනි දන්වීමක් ලැබුණු පසු, අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් - (අ) ඒ කොටස් මිලට ගැනීමට එකඟ විය යුතුය; (ආ) ඒ කොටස් මිලට ගැනීම පිණිස එකඟ වන වෙනත් යම් තැනැත්තකු (මෙයින් දැනට සිටින කොටස්හිමියකු බැහැර නොකෙරේ) පිළියෙල කළ යුතුය; (ඇ) ඒ කොටස් මිලදී ගැනීමේ බැඳීමෙන් සමාගම නිදහස් කෙරෙන නියෝගයක් සඳහා අධිකරණය වෙත ඉල්ලීමක් කළ යුතුය ; (ඈ) ඒ යෝජනා සම්මතය පරිච්චිත කිරීම පිණිස පිළිවෙලක් යෙදිය යුතුය.

සමාගමට කොටස් මිලදී ගැනීමට අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය එකඟ වන අවස්ථාවක 95 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් යෝග්‍ය සහ සාධාරණ මිලක් නියම කළ යුතු අතර, ඒ බව කොටස්හිමියා වෙත දන්වා සිටිය යුතුය. එවිට, ඒ දන්වීම කොටස්හිමියාට ලැබීමත් සමග සමාගම විසින් කොටස් මිලට ගන්නා සේ සැලකිය යුතුය.

අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් නියම කරන ලද මිල කොටස්හිමියාට පිළිගත නොහැකි නම් ඔහු විසින් විරුද්ධත්වය ප්‍රකාශ කිරීමේ දන්වීමක් සමාගමට දිය යුතුය. එසේ නොවුවහොත් සමාගම විසින්, සමාගම නියම කළ මිල කොටස් හිමියාට ගෙවනු ලබන අතර කොටස් හිමියා විසින් කොටස් සහතිකය සමාගමට භාර දිය යුතුය.

කොටස් හිමියා විරුද්ධත්වය ප්‍රකාශ කර ඇත්නම්, යෝග්‍ය සහ සාධාරණ මිලක් තීරණය කිරීමේ ප්‍රශ්නය සමාගමේ විගණකවරුන් වෙත යොමු කළ යුතු අතර, විගණකවරුන් විසින් තත් කාරණය තීරණය කරන තෙක් අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් තීරණය කරන ලද තාවකාලික මිල ගෙවිය යුතුය. ඒ තාවකාලික මිල ගෙවීමෙන් පසු කොටස් හිමියා විසින් කොටස් සහතිකය සමාගමට භාර දිය යුතුය.

විගණකවරුන් විසින් මිල තීරණය කිරීමෙන් පසු ගෙවීමට යම් ශේෂ මුදලක් තිබේ නම් එය සමාගම විසින් කොටස් හිමියාට ගෙවිය යුතුය. තවද ගෙවනු ලැබූ තාවකාලික මිල ඊට වැඩි නම්, කොටස් හිමියා විසින් ඒ වැඩි මුදල සමාගමට ආපසු දිය යුතුය. අවස්ථා දෙකේදීම, විගණකවරුන් විසින් තීරණය කරනු ලැබිය හැකි පොලියද ඒ සමග ගෙවිය යුතුයි.

විගණකවරුන් වෙත මෙම කාරනය යොමු කිරීමට සමාගම අපොහොසත් වුවහොත් හෝ අධ්‍යක්ෂවරුන් විසින් තීරණය කරන ලද මිල පිළිගත නොහැකි නම්, ඒ මිල තීරණය කිරීමට තැනැත්තකු පත්කිරීම පිණිස කොටස්හිමියා විසින් අධිකරණ නියෝගයක් ලබාගත යුතුය.

96 වන වගන්තිය අනුව, විරුද්ධවන කොටස්හිමියාගෙන් කොටස් මිලදී ගැනීම පිණිස අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් වෙනත් යම් තැනැත්තකු (එයින් දැන් සිටින කොටස්හිමියකු බැහැර නොකෙරේ) පිළියෙල කර ඇති අවස්ථාවක ද 95 වන වගන්තියේ දක්වා ඇති කාර්ය පටිපාටිය අදාළ වේ.

97 වන සහ 98 වන වගන්ති ප්‍රකාරව, සමාගමට නියමිත හේතු මත කොටස් මිලදී ගැනීම පිණිසවූ බැඳීමෙන් සමාගම නිදහස් කරන්නාවූ නියෝගයක් ලබාගැනීම පිණිස අධිකරණයෙන් ඉල්ලා සිටිය හැකි අතරම, විරුද්ධවන කොටස්හිමියකුට සහන සලස්වමින් අධිකරණය විසින් සාධාරණ නියෝගයක් කළ හැක.

විදේශ සමාගම්

488 වන වගන්තියෙන් "විදේශ සමාගමක්" යන්නෙන් ශ්‍රී ලංකාව තුළ ව්‍යාපාරික ස්ථානයක් පිහිටුවා ඇති සමාගමක් අදහස් කර ඇත.

සෑම විදේශ සමාගමක් විසින්ම, සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර් වෙත ලියාපදිංචි කිරීම සඳහා, සමාගම වෙනුවෙන් ලේඛණ භාරගැනීම සඳහා බලය දෙනු ලැබූ ශ්‍රී ලංකාවේ පදිංචිය ඇති එක් තැනැත්තකුගේ හෝ තැනැත්තන් වැඩිගණනකගේ නම් සහ ලිපින ඇතුළුව, අදාළ තොරතුරු ඇතුළත් නිශ්චිත ලේඛන, එම සමාගම, සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා වෙත ලියාපදිංචි කරනු ලැබීම සඳහා, භාරදිය යුතු බව සහ සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා එම සමාගම, 'විදේශ සමාගමක්' ලෙස ලියාපදිංචි කර, ලියාපදිංචි කිරීමේ සහතිකයක් නිකුත් කළ යුතු බව 489 වන වගන්තියෙන් නියම කර ඇත.

ලියාපදිංචි 'විදේශ සමාගමක්' විසින් පනතේ 7 වන වගන්තිය අනුව තහනම් කර ඇති නමක් භාවිතා කිරීම 493 වන වගන්තියෙන් වලක්වාලයි.

489 වන වගන්තියෙන්, ශ්‍රී ලංකාවෙන් පිටත සංස්ථාගත කර ඇති සමගමක් විසින් කරගෙන යන ව්‍යාපාරය විනිමය පාලන පනත යටතේ කර ඇති නියමයන්ට අනුකූල නොවන අවස්ථාවක එම සමාගම 'විදේශ සමාගමක්' ලෙස ශ්‍රී ලංකාවෙහි ලියාපදිංචි කිරීම සහ ශ්‍රී ලංකාව තුළ ව්‍යාපාරික ස්ථානයක් පිහිටුවීම එම සමාගම විසින් නොකළ යුතු බවට නියම කෙරේ.

490 වන වගන්තිය මගින් විදේශ සමාගමකට පනත යටතේ සංස්ථාගත කරන ලද සමාගමක් අයුරින්ම ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඉඩම් දැරීමට බලය දෙනු ලැබේ.

විදේශ සමාගමක් විසින් සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා වෙත, ලියාපදිංචි කිරීමේ අවස්ථාවේ දී ඉදිරිපත් කරනු ලැබූ ලේඛනවල සහ තොරතුරුවල කිසියම් වෙනසක් සිදු වූ විට ඒ වෙනස්කම් සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා වෙත දන්වා සිටීම සහ සෑම ලිඛිත වර්ෂයකදීම ස්වකීය මූල්‍ය ප්‍රකාශ ඉදිරිපත් කිරීම පනතේ 491,492, 495 සහ 496 වගන්තිවලින් අනිවාර්ය කර ඇත.

පිළිවෙලින් 494, 500 සිට 505 වන වගන්තිවලින්, සමාගමේ කිසියම් කොටස්වලට හෝ සාමාජිකවලට දායකවීම සඳහා අර්ථනායක කරමින් 'සංස්ථා පත්‍රයක්' නිකුත් කිරීමේදී ලියාපදිංචි විදේශ සමාගමක් හෝ ශ්‍රී ලංකාවෙන් පිටත ලියාපදිංචි කර ඇති සමාගමක් විසින් අනුගමනය කළ යුතු කාර්ය පටිපාටිය විස්තර කර ඇත.

සමාගම් ආරවුල් මණ්ඩලය

නව පනතේ තවත් අළුත් ලක්ෂණයක් නම්, සමාගම් නීතිය පිළිබඳව සහ සමාගම් පරිපාලනය පිළිබඳව සැලසෙන පළපුරුද්දක් ඇති තැනැත්තන්ගෙන් 3 ට නොඅඩු සහ 5 නොවැඩි සාමාජිකයන් සංඛ්‍යාවකින් සමන්විත සමාගම් ආරවුල් මණ්ඩලයක් 507 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව අමාත්‍යවරයා විසින් පත්කොට පිහිටවීමයි. ඉන් එක් අයකු මණ්ඩලයේ සභාපති ලෙස පත්කරනු ලැබිය යුතුය.

508 වන වගන්තියෙන් විධිවිධාන සලසා ඇත්තේ (අ) පනතේ විධිවිධාන බලාත්මක කිරීමෙන් පැනනගින්නා වූ හෝ (ආ) සමාගමේ කටයුතු වලට සහ කළමනාකරණයට අදාළ කාරණාවලින් පැනනගින්නා වූ ආරවුල් ඒ ආරවුල්වල පාර්ශවකරුවන් විසින් ආරවුල් මණ්ඩලයට යොමු කිරීම සහ ඒ ආරවුල් මණ්ඩලයේ සභාපතිවරයාගේ අනුමැතිය ඇතිව සමථයකට පත්කිරීම සඳහා මණ්ඩලයේ සාමාජිකයකු ඉදිරියට පමුණුවාලීම ය.

යම් අධිකරණයක් ඉදිරියේ විභාග වෙමින් පවතින නඩු කටයුත්තක් සමාගම් ආරවුල් මණ්ඩලයේ සාමාජිකයකු වෙත ඒ නඩුයුත්තේ සියළුම පාර්ශවකරුවන්ගේ කැමැත්ත ඇතිව සමථයකට පත්කිරීම සඳහා අධිකරණය විසින් යොමු කරනු ලැබිය හැකිය. සාර්ථක සමථයකට එළඹෙන තුරු හෝ නඩු කටයුත්ත නැවත ආරම්භ කරන තුරු අත්හිටවනු ලැබිය යුතුය.

සමාගම් ආරවුල් මණ්ඩලයේ සාමාජිකයකු ඉදිරියේ එළඹෙන ලද යම් සමථයක් ලියවිල්ලකින් ලේඛනගත කොට එහි පාර්ශවකරුවන් විසින් සහ සමාගම් ආරවුල් මණ්ඩලයේ ඒ සාමාජිකයා විසින් අත්සන් කළ යුතුය. එවැනි සමථයක හෝ එකඟතාවයක සහතික කළ පිටපතක් අධිකරණයෙහි ගොනු කළ යුතු අතර එය අධිකරණ තීන්දුවක් ලෙස බලාත්මක විය යුතුය.

එවැනි සමථයට පත්කිරීමක වියදම් පාර්ශවකරුවන් විසින් දැරිය යුතුය.

අවසන් කිරීම

2007 අංක 7 දරණනව සමාගම් බලාත්මක කිරීමේදී 'ආරම්භක ගැටළු' සහ පනතේ විධිවිධානවලට අනුකූලව සහ පිළිපැදීම පිණිස වැඩි දියුණු කළ අළුත් ආකෘතිපත්‍ර කට්ටලයක් සමග 'වේදනාකාරී වෙනසක්' ඇතිවීම නොඅනුමානය.

සමාගම් පනත් කෙටුම්පත 2006 මැයි 19 වන දින ගැසට් කරනු ලැබූ දා සිට මාස 10 ක පමණ කාලයක් තිස්සේ කොමිෂම විසින් විවිධ වෘත්තීය ආයතන, වෙළඳ මණ්ඩල, සමාගම් කොටස් දරන්නන් සහ දේශපාලන පක්ෂ සමග අන්‍යෝන්‍යව ක්‍රියා කරමින් මහත් පරිශ්‍රමයක් දරන ලද අතර, තවදුරටත් සංශෝධනය කිරීම් අවශ්‍ය කරන නොගැලපීම් සහ ප්‍රශ්න තිබිය හැකිය.

එසේ වුවද නව සමාගම් නීතිය වූ කලී මැනවින් ස්ථාවර වී ඇති සහ පිළිගෙන ඇති දැනට භාවිතයේ පවතින ජාත්‍යන්තර නීතියට අනුව, දේශීය තත්වයන්ට හා අවශ්‍යකම්වලට උචිත වන ලෙස සුළු වෙනස්කිරීම් සහිතව සකස් කරන ලද්දක් වන අතර එය පාර්ලිමේන්තුව විසින් ඒකමතිකව සම්මත කරනු ලැබුවකි.

1982 අංක 17 දරණ සමාගම් පනත මගින් පවා භාවිතයට ගෙන ඇත්තේ 1938 සමාගම් ආඥාපනතේ සඳහන් ආකෘතිපත්‍ර වන අතර උපනීතිවල පිටපත් සොයාගත නොහැකිව ඇත! මෙම ආකෘති පත්‍ර යල්පැනගිය පෝර්ම වන අතර 1982 අංක 17 දරණ සමාගම් පනතේ විධිවිධානවලට නොගැලපේ! රාජ්‍ය සංස්ථා පොදු සමාගම් බවට පරිවර්තනය කිරීම සඳහා සම්පාදිත 1987 පරිවර්තනය කිරීමේ පනතේ දැක්වෙන විධිවිධාන පවා 1982 අංක 17 දරණ සමාගම් පනතේ ඇතැම් විධිවිධානවලට සැලකිය යුතු ලෙස පටහැනි අවස්ථා ඇත! එනම් තනි කොටස්හිමියකු ඇති පොදු සමාගම්වලට 1982 අංක 17 දරණ සමාගම් පනත යටතේ ව්‍යාපාරය පටන් ගැනීම සඳහා සහතිකයක් නිකුත් කිරීමේ විධිවිධානය මීට එක් නිදසුනකි. පසුගිය අවරුදු ගණනාවක් තිස්සේ මේ සියලු දේවල් කවරාකාර වූ හෝ විරෝධතාවක් මතු නොවී යටපත්ව තිබිණි.

සමාගම්වල අධ්‍යක්ෂවරුන් අවශ්‍යයෙන්ම සමාගම්වල අයිතිකරුවන් විය යුතු නොවේ. අයිතිකරුවන් වන්නේ කොටස්හිමියන්, බැංකු වැනි අරමුදල් යොදන්නන්ය. තවද සේවකයන්ද අයිතිකරුවන් වේ. සමාගමක අධ්‍යක්ෂවරුන්ගෙන් හිතාමතාම සහ චේතනාත්විතව කෙරෙන, වර්තමානයේ දක්නට ලැබෙන අයථා කළමනාකරණය හා වංචාකාරී ක්‍රියාවන් හේතුකොටගෙන සමාගම් අසාර්ථකවීම් රහිතව ඒවා ඉහත කී කණ්ඩායම්වල යහපත පිනිස කළමනාකරණය කිරීමට විශ්වසනීය යුතුකමක් සම්භාරයක් හා වගකීමක් සමාගම් අධ්‍යක්ෂවරුන් වෙත පැවරී තිබේ

රාජ්‍ය තනතුරු දරන තැනැත්තන් ජනතාවගේ සම්පත් රැකදීමට බැඳී සිටින්නාක් මෙන්ම, සමාගමක අධ්‍යක්ෂ ධුර දරන්නන්ට ද කොටස්හිමියන්ගේ හා අනිකුත් උනන්දුවක් දක්වන්නන්ගේ සම්පත් රැකදීමට වගකීමක් ඇත. එබැවින් ධුරය දරන අධ්‍යක්ෂවරයන්ට ඔවුන්ගේ වගකීම සහ ගණන් දීමට ඇති බැඳීමෙන් මගහැරිය නොහැක.

2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනත වූ කලී ඉතා දිගු කලක සිට අවශ්‍යව පැවැති සමාගම් සංස්කෘතියක් හා පරිසරයක් ඇතිකිරීම සඳහාද මහජනතාවගේ සංස්ථාමය විශ්වාසය ගොඩනැගිය හැකි පොද්ගලික අංශයන් ඇතිකිරීම සඳහාද නිවැරදි මග පෙන්වීමක් ඇති කිරීම පිණිස ගත් ප්‍රධාන පියවරකි. මෙම පනත මහජනතාව නියෝජනය කරමින් පාර්ලිමේන්තුවට පත්ව සිටින සියලුම දේශපාලන පක්ෂවල ඒකමතික පක්ෂපාතිත්වයෙන් සහ පිළිගැනීම මත පනවන ලද නීති සංග්‍රහයකි.
